

Hemşirelik Öğrencilerinin Özgeçlilik, Empatik ve Sosyal Öz Yeterlilik Eğilim Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of the Levels of Specificity, Empatic and Social Self-proficiency Trends in Nursing Students

 Alev YILDIRIM KESKİN,^a
 Çiğdem BERK ÖZCAN^a

^aHemşirelik Bölümü,
Selçuk Üniversitesi
Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu,
Konya

Received: 12.02.2018
Received in revised form: 18.04.2018
Accepted: 20.04.2018
Available online: 04.06.2018

Correspondence:
Alev YILDIRIM KESKİN
Selçuk Üniversitesi
Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulu,
Hemşirelik Bölümü, Konya,
TÜRKİYE/TURKEY
ayiles@hotmail.com

Bu çalışma II. Uluslararası INES Akademik Araştırmalar Kongresi (18-21 Ekim 2017, Antalya)'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Hemşirelik öğrencilerinin sosyal davranışlarından biri olan algılanan özgeçlilik, empatik öz-yeterlilik ve sosyal öz yeterlilik düzeylerinin; yaş, cinsiyet, öğrenci ve anne-babaların eğitim, sosyoekonomik durumu gibi demografik değişkenler açısından incelenmesidir. **Gereç ve Yöntemler:** Araştırma, Selçuk Üniversitesi Akşehir Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümünde okuyan, çalışmaya katılmayı kabul eden 150 öğrenci ile yürütülmüştür. Veriler demografik bilgi formu, Özgeçlilik Ölçeği ve Empatik Eğilim Ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde yüzdelik dağılım, pearson korelasyon analizi, t testi ve One-way ANOVA testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya katılan öğrencilerin %71,3'ü kadın, %28,7'si erkektir. Öğrencilerin yaş aralığı 17-26 yıl olup, yaş ortalamaları $20,81 \pm 1,62$ yıl'dır. Öğrencilerin algılanan empatik öz-yeterlilik eğilim puan ortalamaları $x=56,25$, özgeçlilik puan ortalamaları $x=69,60$ 'dır. Algılanan empatik öz yeterlilik ve özgeçlilik düzeyi arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin algılanan empatik öz yeterlilik eğilimleri ve özgeçlilik düzeyleri arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,34$). Bu sonuç, öğrencilerin algılanan empatik öz yeterlilik eğilimleri yükseldikçe özgeçlilik düzeylerinin de yükseldiğini ifade etmektedir. Erkek öğrencilerin özgeçlilik puan ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (erkek öğrenci 71,4, kız öğrenci 69,2). Aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmıştır. **Sonuç:** Yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne ve baba eğitim ve çalışma durumu, aile tipi, yaşanılan yer, yakın arkadaş sayısı ve hemşirelik bölümünü seçme nedenlerinin özgeçlilik tutum, empatik ve sosyal öz yeterlilik durumlarını etkilemediği saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin özgeçlilik, algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik eğilimlerini geliştirici eğitim programlarının oluşturulması, düzenlenmesi, hemşirelik eğitiminde öğrencilere özgeçlilik gibi profesyonel değerlerin öğretilmesi oldukça önemlidir. Öğrencilere iş birliği, yardımlaşma, sorumluluk alma gibi özgeçlilik davranışlarının eğitim-öğretim ortamlarında teşvik edilmesi; öğrencilerin özgeçlilik davranışlarını geliştirecek etkinliklere katılmalarının desteklenmesi gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Özgeçlilik; empatik eğilim; hemşirelik öğrencisi; sosyal davranış

ABSTRACT Objective: The purpose of this study is to examine the perceived altruism, empathic self-efficacy and social self-efficacy levels, which are one of the social behaviors of nursing students, in terms of demographic variables such as age, gender, educational status of students and parents, socioeconomic status. **Material and Methods:** The study was conducted with 150 students studying at Selçuk University, Department of Nursing, School of Health, Akşehir and accepting to participate in the study. The data were collected by the demographic information form, the Individualism Scale and the Empathic Tendency Scale. Percentage distribution, Pearson correlation analysis, t-test and One-way ANOVA test were used in the evaluation of the data. **Results:** 71.3% of the students who participated in the survey were female and 28.7% were male. The age of the students ranged from 17-26 and the average age was $20,81 \pm 1,62$. The students' perceived empathic self-sufficiency tendency points averages $x=56,25$, altitude averages $x=69,60$. Positive and statistically significant correlation was found between perceived empathic self-sufficiency tendency and altruism levels. Positive and statistically significant correlations were found between perceived empathic self-sufficiency tendency and altruism levels of the students participating in the research ($r=0,35$). This result implies that as perceived empathic self-sufficiency tendency of the students increase, the levels of altruism increase. The male students' mean altitude scores were higher than female students (male 71.4, female 69.2). No statistically significant difference was found between them. **Conclusion:** It was determined that the reasons for choosing age, gender, class level, mother and father education and working status, family type, place of living, number of close friends and nursing department did not affect the altruistic attitude and empathic and social self-sufficiency status. It is very important to teach professional values such as the development and organization of training programs that improve the altruism and perceived empathic and social self-sufficiency tendencies of nursing students, and the altruism to the students in nursing education. Encouraging student-like behaviors such as business alliance, cooperation and responsibility to the students in educational environments; it is necessary to support participation of the students in activities to improve their altruistic behavior.

Keywords: Altruism; empathic tendency; nursing student; social behavior

Özgecılık kavramı, ilk kez Auguste Comte tarafından 1875 yılında ortaya atılmıştır. Comte, gelişmiş bir toplumun temel niteliğinin insan sevgisi olduğunu vurgulamış, özgeciliği ise başkaları için yaşama isteği ve eğilimi olarak tanımlamıştır. Özgeciliğin İngilizce dilindeki karşılığı “altruizm”dir.^{1,2}

Literatür incelendiğinde; elseverlik, özseverlik gibi kelimelerle de ifade edilen özgecılık, bir kişinin başka kişilere kendiliğinden iyilikle gerçekleştirdiği, onlara yarar sağlayan, buna karşın herhangi bir beklenti olmaksızın yapılan yardım, bağışta bulunma ve sorumluluk üstlenme gibi olumlu sosyal davranış (prososyal davranış) olarak tanımlanmaktadır.^{1,3-5} Özgeci davranışta yardım edilen bireyin kim olduğunun önemi yoktur. Burada önemli olan yardımseverliktir.⁶ Bu anlamda özgecilik; kişisel düşünceye, amaçlara, değerlere, duygulara ve davranışlara yönelik bireysel fonksiyonların tümüdür.⁷ Bireyleri özgecılık davranışına götüren sebepler arasında; ihtiyaçlar, bilinçli yaklaşımlar, yarar sağlama ve diğer bireylerin davranışlarının bıraktığı etkiler bulunmaktadır.⁸

Freud, özgecılık davranışının kökeninde psi-koanalitik kuramın bulunduğunu belirtmektedir. Hastaların bilinçaltına indiği zaman özgecilikle ilgili görüşlerini de açıklamıştır. Özgeciliği, diğer insanların sorunlarını, yapıcı bir biçimde paylaşmak olarak tanımlamıştır.^{8,9} Özgeciliğin tanımı içerisinde koruma, yardım etme, bakım verme, paylaşma, cömertlik, haksızlık ve eşitsizlikleri azaltma çabası gibi birçok prososyal davranış biçiminin bulunduğu belirtilmektedir.¹⁰⁻¹² Yapılan çalışmalarda, prososyal davranış ile empati kavramının bir arada ele alındığı gözlenmiştir.¹²⁻¹⁴

Empati, insan ilişkilerinde önemli yeri bulunan, sağlıklı iletişimin devam ettirilmesi için gerekli bir bileşendir. İnsan ilişkilerinin fazla olduğu birçok meslek grubunda empati kavramına daha çok ihtiyaç duyulmaktadır.¹⁵ Empati, Yunanca kökenli “empathia” kelimesinden köken almaktadır. İlk kez 1897 yılında Theodor Lipps tarafından kullanılmıştır.¹⁶ Empati; bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını, dü-

şüncelerini ve davranışlarını doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir.¹⁷

Empatik eğilim ise bir bireyin karşısındakinin duygularını anlama ve duygularından etkilenerek o kişiye yardım etme isteğidir.¹⁷ Empatik eğilimlerin başkalarının sıkıntılarını azaltmak için özgeci davranış üzerinde olumlu etkiye neden olduğu belirtilmektedir.^{17,18}

Empatik eğilimleri yüksek olan bireylerin yardımseverlik duygularının daha yüksek olduğu vurgulanmaktadır.^{18,19} Yardıma ihtiyacı olan bireyler için empati kuranların, empati kurmayanlara göre daha özgeci davrandıkları belirtilmektedir.¹⁸⁻²⁰

İnsan, hümanist görüşe göre her şeyin üzerinde, eşi benzeri olmayan bir varlık olarak tanımlanmış, varoluşundan beri de sağlık ve hastalık durumunda yardıma gereksinim duymuştur.²¹ Bu yardımın sağlanmasında aktif rol alan mesleklerden biri de hemşireliktir. Hümanist Hemşirelik Kuramı'nın temel kavramı da gereksinimlerdir. Bunlar, insan varoluşunun devamlılığını sağlayan temel unsurlardandır. Hasta/sağlıklı bir bireyin bu gereksinimleri; ağrı, acı, yorgunluk, çaresizlik, sevinç, neşe ve nadiren de sessizlik şeklinde hemşirenin dikkatini çekerek bireye yardım edilmesini sağlamaktadır.²² Yardım etmek, hemşireliğin temel fonksiyonudur.²³ Hemşire, bu noktada bireyin dünyasına girerek onunla birlikte o anı yaşamaya başlamaktadır. Hümanist değerleri önceleyerek yardım etmek istediğinde, empati yaparak hümanist hemşirelik yaklaşımını gerçekleştirmiş olmaktadır. Hemşire ve hasta birey arasındaki bu uğraş “başkası için var olmayı” açığa çıkarmaktadır.²² Başkası için “var olmak” ya da “yaşama eğilimi” özgeciliğin tanımı içerisinde yer almaktadır.^{2,24} Connect'in çalışmasında hümanizm (varoluş); yardım edici, yararlı ve olumlu bir fenomen olarak açıklanmıştır.²⁵ Hümanist hemşirelik; tek yönlü, iyiliksever, hemşire-hasta ilişkisinden daha fazlasını ifade etmektedir. Buradaki hemşire-hasta ilişkisinde amaçlı bir çağrı ve yanıt mevcuttur. Bu noktada hümanizm kavramı diğer kavramlardan ayrılmaktadır.²⁴ Hümanistik değerler içinde; var olma, insancılık, insanı tanıma, anlama, empati

yapma, önemseme, bireysel yaklaşım gibi kavramlar bulunmaktadır.²⁶ Bu anlamda hümanist yaklaşım içinde yer alan “var olma” kavramının özgecilerlik, yardımseverlik, empati, bakım gibi çeşitli hemşirelik kavramları ile benzerliklerinin olduğu düşünülebilmektedir.^{2,25,27} Hümanist yaklaşım; fenomenolojiktir, holistiktir, insanın benliğine vurgu yapmaktadır.²⁸

Hemşirelik mesleğinin temelinde özgecilerlik yer almaktadır. Özgecilerlik düzeyi yüksek olanlar, empati yaparak yardıma gereksinimi olan bireylere yardım etmek istediklerinden, hemşirelik mesleğini seçmektedirler. Bu çerçevede hemşirelik mesleği; insan ilişkilerinin aktif olarak yaşandığı, hümanistik felsefenin ön planda olduğu, özgeci bir meslek olarak tanımlanmaktadır.^{11,20} Hemşire, empati yapabiliyor ise hastasının durumunu daha iyi anlayabilmekte, uygun hemşirelik bakım sürecini planlayabilmektedir. Böylece hemşirelerin mesleki doyum düzeyi ve hastaların memnuniyetleri artmaktadır.^{29,30} Hemşirelerin empati becerisinin gelişmemiş olması; bireylerin anlaşılmasına, gereksinimlerinin yeterince karşılanamamasına neden olmaktadır.^{31,32} Yapılan araştırmalar, hemşirelik bakımı sırasında hasta ile empati kuran hemşirelerin, kurmayanlara göre hastasına daha fazla yardımcı olduğunu göstermektedir.³³ Hemşirelik öğrencilerini içeren çalışmalar sınırlı sayıdadır. Özgecilerlik, empatik öz yeterlilik ve sosyal davranışların hemşirelik mesleği ile ilişkili olduğu açıktır. Hemşirelerin hümanizm değerlerini gözetmeleri önemlidir. Bu sayede hastaya etkili bir bakım planı ile ihtiyaçlarını belirlemeleri ve uygulayabilmeleri için özgeci bir şekilde davranmaları gerekmektedir. Profesyonel bir hemşirelik bakımı için hemşirelik eğitiminde öğrencilere mesleki değerler, iletişim ve yardım etme becerilerini öğretmek çok önemlidir.

Bu sebeple bu çalışmada; hemşirelik bölümü öğrencilerinde özgecilerlik, empatik ve sosyal öz yeterlilik eğilim düzeylerinin; yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-babalarının eğitimi ve sosyoekonomik durumu gibi demografik değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN ŞEKLİ

Bu araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 Eğitim-Öğretim Güz Yarı yılında Selçuk Üniversitesi Akşehir Kadir Yallagöz Sağlık Yüksekokulunda öğrenim gören hemşirelik bölümü bir, iki, üç, dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem seçimine gidilmemiş, tüm evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde yüksekokulda 238 öğrenci öğrenim görmektedir. Ancak; verilerin toplandığı dönemde okulda bulunmayan, çalışmaya katılmayı kabul etmeyen ve verileri eksik dolduran öğrenciler çalışma dışı bırakılmıştır. Verilerin analizi 150 (%63) öğrenci üzerinden değerlendirilmiştir. Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinden 45, ikinci sınıf öğrencilerinden 21, üçüncü sınıf öğrencilerinden 42, dördüncü sınıf öğrencilerinden 42 öğrenci çalışmaya katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri demografik bilgi formu, Özgecilerlik Ölçeği ve Algılanan Empatik Öz Yeterlilik ve Sosyal Öz Yeterlilik Ölçeği ile toplanmıştır.

Demografik Bilgi Formu: Araştırmacılar tarafından literatür taranarak hazırlanan formda; öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri (yaş, cinsiyet, anne-baba eğitimi vb.) ve hemşirelik bölümünü tercih etme durumu gibi özgecilerlik düzeyini etkileyebileceği düşünülen 12 soru yer almaktadır.^{11,19,20,34,35}

Özgecilerlik Ölçeği: London ve Bower tarafından 1968 yılında, bireylerin olumlu sosyal davranışlarından biri olan özgecilerlik düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Akbaba tarafından Türkçe’ye uyarlanması 1994-2001 yıllarında yapılmıştır. Ölçek 20 maddeden ve aile, sorumluluk, sosyallik, yardımseverlik olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Beşli likert tipi ölçekte, bir en azı, beş ise en fazlayı ifade etmektedir. Ölçeğin aile boyutuna ait (1-5) beş madde, sosyal boyutuna ait beş madde (6-10), yardımseverlik boyutuna ait beş

madde (11-15), sorumluluk boyutuna ait beş madde (16-20) bulunmaktadır. Dört boyutun tümünden elde edilen toplam puan ile özgecilik düzeyi puanı elde edilmektedir. Ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 100, en düşük puan 20'dir. Ölçek puan yüksekliği bireyin özgecilik düzeyinin yüksek olduğunu, düşüklüğü ise özgecilik düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Özgecilik Ölçeği'nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,85'tir.³⁶ Bu çalışma için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı değeri 0,83 olarak bulunmuştur.

Algılanan Empatik Öz Yeterlilik ve Sosyal Öz Yeterlilik Ölçeği

Di Giunta ve ark. (2010) tarafından geliştirilen "Algılanan Empatik Öz Yeterlilik ve Sosyal Öz Yeterlilik Ölçeği'nin" Türkçe geçerlilik, güvenilirlik çalışması Akın ve Başören tarafından yapılmıştır. Ölçek 11 madde ve iki boyuttan oluşmakta ve beşli likert tipi ("1" hiç uygun değil "5" tamamen uygun) bir derecelendirme içermektedir. Maddelerin alt ölçeklere göre dağılımı; algılanan empatik öz yeterlilik: 1-6, algılanan sosyal öz yeterlilik: 7-11'dir. Ölçeğin birinci alt boyutu olan empatik öz yeterlilik boyutundan alınan yüksek puanlar, bireyin diğer insanların gereksinim ve duygularına empatik karşılık verebileceğine olan algısını göstermektedir. İkinci alt boyut olan sosyal öz yeterlilik boyutundan alınan yüksek puanlar ise bireyin kişilerarası ilişkileri başlatma ve yönetme konularında kendisini yeterli olarak algıladığını göstermektedir. Ölçeğin faktör yükleri 0,27 ile 0,78, düzeltilmiş madde toplam korelasyonları 0,27 ile 0,67 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları maddelerin alt ölçeklere göre dağılımı empatik öz yeterlilik alt boyutu için 0,78, algılanan sosyal öz yeterlilik alt boyutu için 0,80 olarak belirlenmiştir. Bu çalışma için ölçeğin empatik öz yeterlilik alt boyutu için Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0,78, algılanan sosyal öz yeterlilik alt boyutu için güvenilirlik katsayısı 0,79 olarak bulunmuştur.^{37,38}

Araştırmanın Etik Boyutu

Çalışmaya başlamadan önce çalışmanın yapılacağı Yüksekokuldan (Sayı no: 2017/85336622-100/E. 126610) yazılı kurum izni alınmıştır.

Araştırmaya katılmak isteyen öğrencilere araştırmanın amacı anlatılarak sözlü onamları alınmıştır. Anket ve ölçeklerin uygulanma saati öğrencilerin ders programlarına göre düzenlenmiş, anket formları ders bitiminde sınıflarda uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık 10-15 dk sürmüştür.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Veriler bilgisayar ortamında SPSS 24 programında değerlendirilmiştir. İstatistiksel değerlendirmede veriler normal dağılım göstermiştir. Kolmogorov-Smirnov testine bakılmıştır. İstatistiksel analizlerde yüzdelik dağılım, korelasyon analizi, iki grup karşılaştırılmasında t-testi ve One-way ANOVA testleri kullanılmıştır. İstatistiksel testlerin anlamlılık düzeyi için $p < 0,05$ değeri kabul edilmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin %71,3'ü kadın, %28,7'si erkektir. Öğrencilerin 62,0'ı 20-22 yaş grubundadır. Öğrencilerin %30,0'ı birinci sınıftan oluşmaktadır. Öğrencilerin hemşirelik bölü-

TABLO 1: Öğrencilerin bireysel özelliklerine göre dağılımı.

Tanıtıcı özellikler	n	%
Yaş (yıl)		
17-19	35	23,3
20-22	93	62,0
23-26	22	14,7
Cinsiyet		
Kadın	107	71,3
Erkek	43	28,7
Sınıfı		
I. sınıf	45	30,0
II sınıf	21	14,0
III. sınıf	42	28,0
IV. sınıf	42	28,0
Yaşanılan yer		
İl	77	51,3
İlçe	48	32,0
Köy	25	16,7
Öğrencilerin hemşirelik bölümünü seçme durumu		
İsteyerek	85	56,7
Aile yönlendirmesi	36	24,0
Tesadüf	13	8,7
Farklı sebepler	16	10,7

münü seçme durumu değerlendirildiğinde %56,7'sinin mesleği isteyerek seçtiği belirlenmiştir (Tablo 1). Tabloda yer almamakla birlikte, öğrencilerin %49,3'ünün annesinin ve %36,7'sinin babasının eğitim durumu ilkokuldur. Öğrencilerin %82,7'sinin aile tipi çekirdek ailedir. Öğrencilerin %81,3'ünün ise babası çalışmaktadır. Kardeş sayısı ortalaması $2,84 \pm 1,02$ 'dir. Öğrencilerin %64,4'ü ilde yaşamaktadır. Öğrencilerin %60,7'sinin yakın arkadaş sayısı bir-beş kişi arasında değişmektedir.

Öğrencilerin empatik ve sosyal öz yeterlilik puan ortalamaları $|x|=56,2 \pm 10,9$, özgecilik düzeyi puan ortalamaları $|x|=69,60 \pm 12,0$ olarak bulunmuştur. Öğrencilerin minimum özgecilik düzeyi puan ortalamaları **36,8**, maksimum özgecilik düzeyi puan ortalamaları **96,0'**dir. Öğrencilerin minimum empatik ve sosyal öz yeterlilik puan ortalamaları **28,05**, maksimum puan ortalamaları **88,9'**dur (Tablo 2).

Araştırmaya katılan öğrencilerin özgecilik düzeyleri ile empatik öz yeterlilik eğilimleri arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=0,247$, $p=0,002$) ($p<0,01$). Öğrencilerin özgecilik düzeyleri ile sosyal öz yeterlilik düzeyleri arasında da pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=0,353$, $p=0,000$). Bu sonuç, öğrencilerin özgecilik eğilim düzeyi yükseldikçe empatik ve sosyal öz yeterlilik düzeylerinin de yükseldiğini ifade etmektedir. Erkek öğrencilerin özgecilik puan ortalamaları kız öğrencilerden daha yüksek bulunmuştur (erkek öğrenci 71,4, kız öğrenci 69,2). Aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 3).

Çalışmamızda, hemşirelik öğrencilerinin cinsiyete göre özgecilik, algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$) (Tablo 4). Tablo 4 incelendiğinde; özgecilik eğilim, algılanan empatik

ve sosyal öz yeterlilik puan ortalamalarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği, kız öğrencilerin algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik puan ortalamalarının erkek öğrencilerin algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik puan ortalamalarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Tablo 5'te, özgecilik ölçeğinin aile alt boyutu ile sosyal boyut, yardımseverlik ve sorumluluk alt boyutları ve algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik eğilim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır ($p<0,01$). Özgecilik ölçeğinin sosyal alt boyutu ile yardımseverlik ve sorumluluk alt boyutları ve algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik eğilim düzeyi arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır ($p<0,01$). Özgecilik ölçeğinin yardımseverlik alt boyutu ile aile, sosyal boyut ve sorumluluk alt boyutları ve algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik eğilim düzeyi arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır ($p<0,01$). Özgecilik ölçeğinin sorumluluk alt boyutu ile aile, sosyal, yardımseverlik alt boyutları ve algılanan empatik ve sosyal öz yeterlilik eğilim düzeyi arasında anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($p<0,01$).

Tabloda yer almamakla birlikte, demografik özelliklerden kardeş sayısı ortalaması ile özgecilik ortalama puanı arasında anlamlı pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır ($p=0,32$, $p<0,05$). Demografik veriler ile diğer bulgular arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p>0,05$).

TARTIŞMA

Florence Nightingale, Kırım Savaşı sırasında karmaşık ortamları düzeltmeye çalışırken insan olmanın ilk şartının yardım edebilmek olduğunu vurgulamıştır.³⁹ Hemşirelik mesleği, tarih boyunca yardım edici/özgeci mesleklerden biri olarak ta-

TABLO 2: Öğrencilerin özgecilik düzeyi ile empatik ve sosyal öz yeterlilik eğilim düzeyi puan ortalamalarının dağılımı.

Değişkenler	$ x \pm S$	Min	Maks	Puan aralığı
Özgecilik düzeyi	$69,6 \pm 12,0$	36,8	96,0	20-100
Empatik ve sosyal öz yeterlilik	$56,2 \pm 10,9$	28,05	48,9	11-55

TABLO 3: Öğrencilerin özgecilik düzeyi ile empatik ve sosyal öz yeterlilik eğilim düzeyleri arasındaki ilişki.

Değişkenler	Özgecilik düzeyi	Empatik öz yeterlilik	Sosyal öz yeterlilik
Özgecilik düzeyi			
r	1	0,247	0,353
p		0,002*	0,000*
n	150	150	150
Empatik öz yeterlilik			
r	0,257	1	0,424
p	0,002*		0,000*
n	150	150	150
Sosyal öz yeterlilik			
r	0,353	0,424	1
p	0,000*	0,000*	
n	1	0,247	150

* p<0,01.

nımlanmıştır.^{19,20} Profesyonel mesleklerden biri olan hemşirelik mesleğinin amacı; bireylere ve topluma hizmet vermek, yardım etmek, bireysel ve toplumsal gelişimi sağlamaktır.^{11,20} Literatür incelendiğinde; özgecilik düzeyleri yüksek olan kişilerin insanlara sevgi duyduğunu, yardım etmek istediğini ve bu nedenle hemşirelik mesleğini seçtikleri belirtilmektedir.^{11,35}

Çalışmamızda; öğrencilerin %56,7'sinin hemşirelik mesleğini isteyerek seçtiği saptanmıştır (Tablo 1). Çalışma bulgularımız ile benzer sonuçları içeren Avcı ve ark.nın yaptığı çalışmada, öğrencilerin %59,6'sı da hemşirelik mesleğini isteyerek seçtiklerini ve %83,5'i hemşirelik mesleğini seçmekten memnun olduklarını belirtmişlerdir.⁴⁰

Rognstad ve ark.nın yaptığı, hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik mesleğini seçmelerinde önemli bir etmen olan yardım etme motivasyonunun etkisini ele aldıkları çalışmada; hem özgeci olabilmek hem de yardım ettikleri hastalardan olumlu geri bildirim alabilmek için hemşirelik eğitimi almak istedikleri saptanmıştır.²⁰ Bu çalışmaları destekleyen diğer bir çalışmada da hemşirelik, tıp gibi sağlık hizmeti veren çeşitli mesleklerde özgeci davranışın önemli olduğunu, özgeci kişilerin kendi çıkarlarından öte diğerlerinin yararlarına davrandığını belirtmektedirler.⁴¹

Duru'nun çalışmasında; kadınların özgecilik puanlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu bulunmuş ve bu durumun cinsiyet rolleri ile ilgili olabileceği belirtilmiştir.⁴² Literatür incelendiğinde; kadınların erkeklere oranla daha özgeci davranış gösterdiklerini içeren benzer çalışmalarda bulunmaktadır.^{13,43-45}

Çalışmamızda ise, erkek öğrencilerin özgecilik puan ortalamalarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu (erkek öğrenci 71,4, kız öğrenci 69,2) bulunmuş, ancak aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı saptanmıştır. Çalışmamızla benzer sonuçlar içeren, erkek öğrencilerin özgecilik puan ortalamalarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın saptanmadığı çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışma sonuçları cinsiyet ile özgecilik düzeyi arasında ilişki bulunmadığını gösteren araştırmaların sonuçları ile benzerlik göstermektedir.^{33,37-40} Cinsiyetin özgecilik, empatik ve

TABLO 4: Öğrencilerin özgecilik eğilim, empatik ve sosyal öz yeterlilik puan ortalamalarının cinsiyete göre incelenmesi.

	n	x	ss	t	p
Özgecilik eğilim düzeyi					
Kadın	107	3,43	0,61	-0,892	0,374
Erkek	43	3,53	0,58		
Algılanan empatik öz yeterlilik					
Kadın	107	4,25	0,51	0,422	0,673
Erkek	43	4,19	1,23		
Algılanan sosyal öz yeterlilik					
Kadın	107	4,22	0,62	1,732	0,085
Erkek	43	4,02	0,67		

TABLO 5: Özgecilik ölçeği alt boyutları ile algılanan öz-yeterlilik ve sosyal öz-yeterlilik puan ortalamaları arasındaki korelasyon.

Özgecilik Ölçeği Alt Boyutları	Algılanan Öz-Yeterlilik			Algılanan Sosyal Öz-yeterlilik		
	n	p	r	n	p	r
Aile Boyutu	150	0,039*	0,169	150	0,018*	0,192
Sosyal Boyutu	150	0,015*	0,197	150	0,000**	0,320
Yardımsızlık	150	0,046*	0,163	150	0,007**	0,218
Sorumluluk	150	0,000**	0,287	150	0,000**	0,388

sosyal öz yeterlilik puanlarını etkilemediğini, bunun nedeni olarak da sanılanın aksine erkeklerinde insanlarla ilişki içinde bulunmaya istekli olduğu, insan ilişkilerine anlam yüklediği düşünülmektedir.^{40,46} Çalışmamızda kardeş sayısı ortalaması ile özgecilik puan ortalaması arasında anlamı pozitif yönde ($p=0,032$, $r=0,176$) bir ilişki saptanmıştır. Bu durum da bize kardeş sayısı arttıkça özgecilik/yardım severlik tutumunun da arttığını göstermektedir. Çalışmamızda, anne-babanın çalışma ve sosyoekonomik durumlarının, yaşanılan yerin (kent, köy gibi), yakın arkadaş sayısının ve hemşirelik bölümünü seçme nedenlerinin özgecilik tutumlarını etkilemediği saptanmıştır. Bu bulgular literatürde bazı çalışmaların sonuçları ile örtüşmektedir.^{46,47}

SONUÇ

Bu çalışmanın sonucunda, hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim ve özgecilik puan ortalamalarının ortalamanın üzerinde olduğu, empatik eğilim ve özgecilik düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Yaş, cinsiyet, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim ve çalışma durumu, aile tipi, yaşanılan yer, yakın arkadaş sayısı ve hemşirelik bölümünü seçme nedenlerinin özgecilik tutum ve empatik ve sosyal öz yeterlilik durumlarını etkilemediği saptanmıştır. Kardeş sayısı or-

talamasının özgecilik tutumlarını etkilediği bulunmuştur. Bu sonuçlar doğrultusunda, empatinin sosyal davranışlarla ilişkisi dikkate alındığında, hemşire adaylarının empatik becerilerini artırıcı program ve uygulamalara ağırlık verip sosyal eğitimlerinin güçlendirilmesi, iş birliği, yardımlaşma, sorumluluk alma gibi özgeci davranışların eğitim-öğretim ortamlarında teşvik edilmesi; öğrencilerin özgeci davranışlarını geliştirecek etkinliklere katılmaları desteklenmelidir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma hazırlanırken tüm yazarlar eşit katkı sağlamıştır.

KAYNAKLAR

- Palaz S, Boz İ. [Factors influencing college graduate adults to provide volunteer service in different organizations]. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2008;11(19):95-106.
- Batson CD. Altruism and prosocial behavior. In: Gilbert DT, Fiske ST, Lindzey G, eds. *Handbook of Social Psychology*. 4th ed. New York: Mc Graw-Hill; 1998. p.282-316.
- Mateer NH, Willover DJ. Teacher altruism: implications for administrators. *Pennsylvania Educational Leadership* 1994;13(2):29-31.
- Karadağ E, Mutfakçılar I. [A research on altruism levels of the primary and secondary school teachers]. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2009;28:75-92.
- Freedman JL, Sears DO, Carlsmith JSM. Sosyal Psikoloji. Dönmez A, çeviri editörü. 4. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi; 2003. p.30-44.
- Sarıyer N. [Philanthropic consumer behavior-Çanakakale example]. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi* 2011;6(2):255-68.
- Midlarsky E, Kahana E. Altruism in Later Life. 1st ed. Sage library of social research, Thousand Oaks CA: SAGE Publications; 1994. Vol.196, p.30-72.
- Cüceloğlu D. [Human and behavior]. Basic concepts of psychology. 8. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi; 1998. p.20-52.
- Burger JM. Kişilik: Psikoloji Biliminin İnsan Doğasına Dair Söyledikleri. Erguvan Saroğlu İD, çeviri editörü. 1. Baskı. İstanbul: Kaknüs Yayınları; 2006. p.20-35.
- İmamoğlu EO. [An overview of the topics and methods examined in social psychology in the 1970s]. *Türk Psikoloji Dergisi* 1979;2(5):14-9.
- Gormley KJ. Altruism: a framework for caring and providing care. *Int J Nurs Stud* 1996;33(6):581-8.
- Batson CD. Altruism and prosocial behavior. In: Weiner IB and Lerner MJ, ed. *Handbook of Social Psychology*. 5th ed. New York: John Wiley and Sons, Inc; 2003. Vol 5, p.463-85.
- Carlo G, Hausmann A, Christiansen S, Randall BA. Sociocognitive and behavioral correlates of a measure of prosocial tendencies for adolescents. *J Early Adolesc* 2003;23(1):107-34.
- Batson CD. The Altruism Question: Toward a Social-Psychological Answer. 1st ed. Hillsdale NJ, Lawrence Erlbaum Associates, England: 07642:1991. p.17-109.
- Bilge Y, Bilge Y. [Examination of the effect of empathy training program on the level of empathic tendency: a sample of health vocational high school]. *The Journal of International Social Research* 2017;10(52):1-9.
- Barrett-Lennard GT. The empathy cycle: refinement of a nuclear concept. *J Couns Psychol* 1981;28(2):91-100.
- Dökmen Ü. İletişim Çatışmaları ve Empati. 3. Bölüm, Empati. 5. Baskı. İstanbul: Sistem Yayıncılık; 2006. p.135-51.
- Eslinger P, Moll J, de Oliveira-Souza R. Emotional and cognitive processing in empathy and moral behavior. *Behav Brain Sci* 2002;25(1):34-5.
- McCament KL. Humanistic nursing, interpersonal relations theory, and the empathy-altruism hypothesis. *Nurs Sci Q* 2006;19(4):334-8.
- Rognstad MK, Nortvedt P, Aasland O. Helping motives in late modern society: values and attitudes among nursing students. *Nurs Ethics* 2004;11(3):227-39.
- Bernal G, Berger SM. Vicarious eyelid conditioning. *J Pers Soc Psychol* 1976;34(1):62-8.
- Kleiman S. Josephine Paterson and Loretta Zderad's humanistic nursing theory. In: Parker ME, Smith MC, eds. *Nursing Theories and Nursing Practice*. 3rd ed. Philadelphia: Davis Company; 2010. p.336-42.
- Koşgeroğlu N. Hemşirelik ve Estetik Hemşire Olmak Hayata. Hemşireliğin Felsefesi. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi; 2013. p.9-15.
- Paterson J, Zderad L. Humanistic nursing. *J Psychiatr Nurs* 2016;7(2):94-9.
- Finfgeld-Connett D. Meta-synthesis of presence in nursing. *J Adv Nurs* 2006;55(6):708-14.
- Ertop K. Bilim düşüncesi, "işte insan" Bilim ve Sanat Değerleri Üreten İnsanoğlu. Büyük Yapılarımız. Bütün Dünya. Ankara: Başkent Üniversitesi Kültür Yayını; 2005. p.37-40.
- Godkin J, Godkin L, Austin P. Nursing presence, patient satisfaction, and the bottom line. *J Hosp Mark Public Relations* 2002;14(1):15-33.
- Göka E. [Existential psychotherapy]. *Türkiye Klinikleri J Psychiatry-Special Topics* 2009;2(2):77-83.
- Williams J, Stickley T. Empathy and nurse education. *Nurse Educ Today* 2010;30(8):752-5.
- Määttä SM. Closeness and distance in the nurse-patient relation. The relevance of Edith Stein's concept of empathy. *Nurs Philos* 2006;7(1):3-10.
- Nunes P, Williams S, Sa B, Stevenson K. A study of empathy decline in students from five health disciplines during their first year of training. *Int J Med Educ* 2011;2:12-7.
- Tutuk A, Doğan S. [Determining communication skills and empathic levels of nursing students]. *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 2002;6(2):36-41.
- Özcan CT, Oflaz F, Çiçek H. Mesleki eğitimin hemşirelik öğrencilerinin empati beceri geliştirme düzeyi üzerine etkisi: Uzunlamasına çalışma. *Hemşirelik Eğitimi Kitabı*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basım ve Yayınevi; 2008. p.32-56.
- Johnson M, Haigh C, Yates-Balton N. Valuing of altruism and honesty in nursing students: a two-decade replication study. *J Adv Nurs* 2007;57(4):366-74.
- Fahrenwald NL, Bassett SD, Tschetter L, Carson PP, White Z, Winterboer VJ. Teaching core nursing values. *J Prof Nurs* 2005;21(1):46-51.
- Akbaba S. [Validity and reliability study of adaptation of the scale of Turkishness to Turkish]. *Atatürk Üniversitesi Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* 2001;3(2):85-95.
- Di Giunta L, Eisenberg N, Kupfer A, Steca P, Tramontano C, Caprara GV. Assessing perceived empathic and social self-efficacy across countries. *Eur J Psychol Assess* 2010;26(2):77-86.
- Akın A, Başören M. [The validity and reliability of the Turkish version of the perceived Empathy Self-Efficacy and Social Self-Efficacy Scale]. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2015;4(2):603-10.
- Hatipoğlu S. [Notes from Selimiye to the future]. *Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi* 2011;103-11.
- Avcı D, Aydın D, Özbaşaran F. [The relation of empathy-altruism and the investigation of altruistic behaviour with regard to some variables of nursing students]. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi* 2013;2(2):108-13.
- McGaghie WC, Mytko JJ, Brown WN, Cameron JR. Altruism and compassion in the health professions: a search for clarity and precision. *Med Teach* 2002;24(4):374-8.
- Duru E. [Examination of the level of empathic tendency in terms of some psychosocial variables in teacher candidates]. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2002;2(12):21-35.
- Eisenberg N, Fabes RA, Spinrad TL. Prosocial development. In: Damon W, Lerner RM, eds. *Handbook of Child Psychology. Theoretical Models of Human Development*. 6th ed. New York: John Wiley & Sons; 2006. p.646-719.
- McGinley M, Carlo G. Two sides of the same coin? The relations between prosocial and physically aggressive behaviors. *J Young Adolescence* 2007;36:337-49.
- Carlo G, Randall BA. The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *J Youth Adolescence* 2002;31(1):31-44.
- Yıldırım M, Topçuoğlu P. [Examination of self-determination with various demographic variables: sakarya example]. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2016;32(2):40-53.
- İşmen E, Yıldız A. [The relationship between altruism, assertiveness and attitudes towards teaching profession]. *Eğitim Yönetimi* 2005;11(42): 151-66.